

Шаповал Микита Юхимович

Біографія

ШАПОВАЛ (СРІБЛЯНСЬКИЙ) МИКИТА ЮХИМОВИЧ

1882 (8.06) — 1932 (25.11)

МИКИТА ШАПОВАЛ—ВЕЛЕТЕНЬ ІЗ ДОНБАСУ

Уривки із літературно-краєзначої праці В.Т.Терещенка

РОДИНА

Народився Микита другим сином у Юхима і Наталії Шаповалів. Батьки землі не мали по спадщині; сім'я жила у хатині діда Олексія та баби Горпини Шаповалів. Дід Олексій, як кріпак, прослужив у солдатах 25 років; після реформи 1861 року землі через це не отримав і попав в категорію "государственных крестьян". За роки служби освоїв грамоту. Баба Горпина (дівоче прізвище не відоме), як і дід, була з кріпаків. Батька Юхима грамоті навчив вдома дід Олексій, а більше навчився на військовій службі, що дало змогу йому дослужитися до унтер-офіцера.

Російська армія впродовж кількох століть була сильною унтер-офіцерськими кадрами. Як свідчать військове — історичні дослідники, таких унтер-офіцерів не було в будь-яких збройних силах європейських країн і навіть в Германії.

На унтер-офіцерах тримались внутрішня служба, порядок, дисципліна, навчання молодих солдатів, безпосереднє ведіння бою. Унтер-офіцери в більшості своїй командували взводами, бо молоді підпоручики призначались зразу командирами рот.

Унтер-офіцерів а російській армії готували без поспіху, зважено і надійно як в мирний час, так і під час ведення війни.

Відбирали кандидатів в унтер-офіцери найбільш кмітливих, фізично розвинутих, рішучих, інколи напівграмотних рекрутів з сіл, в більшості своїй з українців. В навчальних командах, крім військової справи, викладались загальноосвітні предмети, що сприяло підвищенню освіченості.

Півроку навчання, екзамени, позитивні результати по службі — і молод— , ший військовий командир, унтер-офіцер, готовий.

Енергійні, старанні і вимогливі на військовій службі унтер-офіцери такими, в основній масі, були і після демобілізації. Повернувшись в село з організаторським досвідом, вчорашні унтер-офіцери, добрі господарники і робітники, швидко досягали успіху, виділяючись із загального сільського гурту не тільки своєю роботою, а й культурою. За порадою до них йшли прості люди, їх вагоме слово позитивно сприймалось сільським старостою і урядником.

В роки російсько-турецької війни 1876-1877р. Юхим Олексійович воював у Болгарії, за що отримав царську медаль. З дитинства батько й мати наймитували, щоб звести кінці з кінцями. Після служби Юхим на "прості роботи" вже не наймався, а мірошникував по окрузі — Сріблянка, Званівка, Кремінна. Міг Юхим і сокирою майструвати: "кому хату зрубати" чи щось інше. З кожним роком сім'я зростала, жити

було в дідівській хаті тісно і голодно. Мірошникування і теслярства не вистачало, щоб кінці звести з кінцями. З цих причин Юхим Олексійович подався до тестя в Кременну, на шахти. Денні заробітки у шахтаря були не такі й великі — 60 копійок, та сім'я вже не голодувала.

Сім'я у Юхима та Наталі впродовж 20 років, як вони побрались в 1880 році, зроста на 9 чоловік від народження первістка Охріма до 1900 року — народження Єлизавети, єдиної доньки. За Микитою народився Дорош (1883р.), який продовжив селянський рід, працюючи хліборобом в Слов'яносербському повіті на Луганщині. Перші спроби шкільного навчання Микити відносяться до періоду тимчасового мешкання сім'ї Шаповалів у селі Званівка восени 1887 року. Про цю спробу він згадував не без гумору: "...мене віддали в школу, але після кількох днів перебування в ній — утік з неї, бо нічого не розумів і не вмів прочитати слово "солома". "З боєм" був знову приведений до школи, але не увійшов у неї, простоявши біля тину півдня, вхопившись за коляку, од якої не могли мене одірвати ніякі сили. Не допомогли ні бійка, ні впрошування".

У великої людини і перші шкільні кроки були незвичні. Не сприйнявши спершу шкільних порядків, малий Микита вдався до нестандартного оволодіння грамотою, бо жадоба до знань взяла верх. Самотужки Микита навчився грамоті вечорами у званівського шевця. Про це він згадує: "Тієї зими "сам" навчився читати, бігаючи вечорами до шевця, який учив своїх дітей грамоті..."

Решту півзими і весни Микита вчився в церковнопарафіяльній школі слободи Кременна, куди переїхала сім'я. Після повернення до Сріблянки бігав до місцевої школи. В 1891 році, коли Шаповали проживали в Долинівці, Микита з братом Дорошем відвідував школу на ст. Варваропілля, за 4 версти. Восени 1892 року брати стали учнями Петро-Мар'ївської народної школи. З похвальним листом через два роки закінчив школу Микита, одержавши в нагороду твори М.В.Ломоносова з побажанням шкільного начальства: "Інспектор шкіл Лепетюк казав: "Бажаю тобі бути Ломоносовим". Книгочитання зайняло весь вільний час школяра: Лермонтов, Гончаров, Діккенс, М. Рід, Ж. Верн. Не все було підлітку зрозуміло, але розвивало мислення і світогляд.

На зиму (1894р.) батько знову подався на шахти і забрав з собою Микиту та Дорофія, які теж працювали поденно — вибирали породу з вугілля. Конторщики помітили старанного і розумного хлопця і в 1896 році взяли Микиту до контори хлопцем на побігеньках "за 3 рублі в місяць". Шахтне виробництво несло передові технології в суспільство — нові підйомні машини, електрику. Монтер-електрик Ключе був дуже популярним серед юнаків шахтарського селища. Микита з братами теж мріяв стати монтером.

"У вересні 1896 року приїхав з слободи Комишувахи до Кривка родич його жінки (Нейман), який мені розповів, що в Комишувасі є школа, в якій вчать такі, що вже скінчили народну школу. На другий день вертався додому, я упрохав його на шляху підвезти мене до Комишувахи". Микиті довелося скласти вступні іспити в 4 клас двокласної школи Міністерства народної освіти. За навчання батьки платили 4 рублі на

місяць, жив Микита у місцевих жителів Гудковського і у баби Удодихи. Директором (управителем) школи працював Аристарх Колтуновський, вчителями були Федотов і Черкасов.

В школі Микита освоїв переплітну справу й інколи заробляв на цьому гроші. Все, що було в шкільній бібліотеці, допитливий хлопець перечитав в першу зиму.

В день свого народження 1898 року Микита першим учнем, на відмінно, закінчує школу. За час навчання в школі він полюбляв співати в — церковному хорі і завів багато зшитків "концертних співів", любив співати і народні пісні, яких навчився на вулиці.

Хлопцю було вже 16 років, а одягався найбільш необхідніше серед учнів, ходив у подарованій старій одежині та рваному взутті. В сім'ї Шаповалів за Дорофеем народився Микола (1886 р.), Йосип (1888р.), Артем (1890р.), Іван і Олександр.

За зароблені на шахті гроші Микиті "справили" піджак, штани, картуз і сорочку. Тепер вже був парубок хоч куди! Жадобу до навчання не змогла втамувати добре оплачувана робота конторщика: "Мені дуже хотілось вчитися. Два шляхи: або в Лисиче у штергерську школу, або в лісову школу".

Верх взяла родинна професія-лісовод.

Крім Микити, найбільш відома біографія Миколи Шаповала. Микола Юхимович народився в 1886 році в селі Сріблянка. Після закінчення Петро-Маріївської народної школи теж навчався в двокласній школі села Комишуваха. Вчився так само на одні п'яті рки, як і старший брат Микита, що дало йому змогу закінчити з часом гімназію і філологічний факультет Київського університету. Призов до царської армії освіченим хлопцем проходив через юнкерське училище. В 1910 році Микола по закінченні Чугуївського юнкерського піхотного училища отримав офіцерське звання підпоручик. У званні поручика Микола зі своєю ротою відправляється на фронт першої світової війни. Тяжко поранений (1916 рік), був взятий у полон німцями.

В Райштадтському таборі військовополонених Микола Юхимович організовує підпільне культурно-освітнє товариство "СІЧ" для полонених українців.

У Відні, створений передовою українською інтелігенцією Союз Визволення України, зумів позитивно вплинути на австро-німецьке військове командування, що призвело в березні 1917 року до відправки на окупу — • вану німцями Волинь групи "січовиків" на чолі з Миколою Шаповалом. Березнева українська революція для полонених "січовиків" була ковтоком чистої води в подальших активних освітніх діях. Микола Шаповал, який мав досвід сільського вчителя, після закінчення університету, за декілька місяців організував роботу більше сотні українських шкіл, залучивши до навчання 7 тисяч дітей. Його організаторські здібності сягали далі шкіл — розпочато видання щотижневого українського журналу "Рідне слово", друкування шкільних підручників та українського календаря на 1918 рік. Такий різносторонній діяч не міг залишитись поза увагою Центральної Ради. Восени 1917 року Микола призначається командиром 18 Стародубівського полку. На чолі цього полку Микола Шаповал розділив трагізм бою з червоними військами Муравйова під Києвом.

Взимку 1918 року Микола Юхимович активно бере участь у формуванні української козацької дивізії. На чолі полку ім. Шевченка (1200 багнетів) він організовує необхідні дії по забезпеченню правопорядку в Києві, але німецькі війська, згідно з умовами Брестського миру, роззброїли і розформували полк.

За часів гетьманщини, працюючи управлінцем на залізниці (станція Умань) серед вчорашніх військових, Микола Юхимович в підтримку дій Українського Національного Союзу, очолюваного В. Винниченком та його братом Микитою Юхимовичем, підпільно формує військовий підрозділ для проведення повстання проти П. Скоропадського. Після приходу до влади Директорії Микола Юхимович очолює 7 дивізію Армії Української Народної Республіки, а згодом військову школу старшин української армії у місті Кам'янець-Подільський. Курсантом цієї школи був і Володимир Сосюра. Активність, як особи Миколи Юхимовича і активність поета-початківця Сосюри, не виключає їх особистого знайомства.

Після повалення Української Народної Республіки Микола Юхимович з військами перебував у польських інтернованих таборах. Через деякий йому вдалося покинути Польщу і поселитися у Подєбрадах. Тут він а усьому по-генеральськи допомагає своєму братові.

В українській емігрантській громаді в Чехословачії авторитет братів був беззаперечний, про що свідчать спогади багатьох видатних українців.

Створена Микитою Юхимовичем Українська Громада в Подєбрадах" організаційно зміцнила молодшого брата Миколу. Він згодом, в 1929 році, очолив її керівництво. На вимогу з'їзду представників українських емігрантських осередків керівні органи Української Громади переїхали до Франції. Як її голова, Микола Юхимович теж виїхав (1929 рік) з Чехословаччини і очолював Українську Громаду до своєї смерті в 1948 році. Як голова українських емігрантських осередків, Микола Шаповал створює українське видавництво "Чорномор", де друкуються журнали різних вподобань і запитів: "Залізний стрілець", "Січ", "Козацька думка", "За Україну", "Джерело", військово-історичні "Табір" та "За державність". Багаторічна плідна діяльність Миколи Юхимовича дозволяє сказати, що він був не тільки військовим генералом, а й українським патріотом. Під час німецької окупації франції потерпіла і українська діаспора. Фашисти планово мордували українців, щоби вони згодилися йти воювати проти більшовицьких порядків на Україні. Микола Шаповал відмовився очолити військовий підрозділ. За цей сміливий вчинок був кинутий до концтабору, з якого був звільнений після залишення німцями франції в 1944 році.

У сім'ї Миколи Юхимовича залишився син, нині вже похилого віку, і живе він у Франції. І

Похований Микола Шаповал у французькому містечку Соша.

Материн рід — козацький рід Самоткаленко із Гадяча Полтавської губернії. Дід Яків Зіновійович насильно відданий семилітнім хлопчиком в школу кантоністів, яка була розташована в слободі Кремінна Куп'янсько-го повіту Харківської губернії. Кантоністські школи діяли в Росії в 1805-1858 роках. Це військові навчальні заклади

нижчого гатунку для солдатських дітей. Підлітків готували для постійної військової служби, вони отримували загальноосвітні знання на рівні народної школи. Слово "кантоніст" походить від німецького слова і перекладається як військовозобов'язаний. Вивчився, справно служив Яків унтер-офіцером і настільки себе зарекомендував, що офіцер Григорій Ланго дав йому згоду на шлюб зі своєю донькою Марією. Як поки що відомо, у них було дві дочки і син Левко. Старша Наталя вийшла заміж за Юхима Шаповала. Молодша дочка Марія, хрещена мати Микити, вийшла заміж за сріблянського помічника лісничого Ореста Панасенка. Дочка Наталя народилась приблизно в 1856-1858 році, одружилась з Юхимом в 1879 році.

Після смерті діда Якова баба Марія Самоткаленчиха вийшла заміж вдруге за сріблянського вдівця Гатченка. Гатченко був із заможних Мі.цевих селян і не дуже балував увагою нових родичів, тож Наталя і Юхим Шаповали аналогічно ставились до вітчима: "Мати чомусь дуже Лаяла Гатченка і називала "багатієм", а батько презирливо — "кулак", такі спогади з дитинства про сімейні гиркання виніс Микита Юхимович.

А ось материного дядька Григорія Микита згадує похвально і любов-но: "Живе у Сріблянці брат бабушки Григорій Григорович Ланго, неграмотний, високий, з сивою апостольською бородою, в піджаці і "штанина на випуск", як годиться "дворянинові", що пам'ятав ще свого батька (офіцера, інваліда, і всю принаду життя в Кременній). Отож це материн дядько, жонатий з селянкою. Благородна, чарівна постать незвичайного красномовця, що розповідав побутові анекдоти, сам їх komponував, оп'яняюче гарною українською мовою, з дивовижним Гумором. Це мій любий дід Ланго. Дворянин., хлібороб, лісовий сторож, уламок zdegradованої соціальної фамілії..."

Батьки, Юхим і Наталя, з 1904 року проживали в м. Слов'яносербську, де і померли за один тиждень в 1923 році. Складне і важке життя прожили батьки в постійній боротьбі за притулок та кусень хліба, щоби прогодувати велику сім'ю.

Багато клопоту принесли батькам і діти: старшого Охріма відправили на російсько-японську війну і не дочекались, оплакували гірко ночами, не знаючи, де його могила. Як дуби, здіймалися один за одним сини: офіцери Микола — полковник, потім генерал, за ним Артем, теж полковник української армії, командир полку на Черкащині, розстріляний більшовиками в 1920 році. На Луганщині боронив українську республіку менший син Олександр, але і йому не судилося вціліти в горнилі громадянської війни. Три загиблих сини, три невідомих могили для вбитих горем батьків. На диво чудом уціліли від червоних переконані українською ідеєю самостійності агроном Дорофій, вчителі Йосип та Іван, що загубились в репресіях тридцятих років на Луганській землі. З армією Української Народної Республіки в 1918 р. зі Слов'яносербська поїхала до столиці шукати брата Микиту, Миколу та Артема наймолодша в сім'ї, єдина донька Ліза. Тиф тисячами косив і білих, і червоних, і Ирьюжупанників, не розбираючи нації, віку і статі. Далі Донеччини Єлиза-вета не дісталась, звалилась від грізної хвороби. Поблизу Юзівки чужі люди виходили хвору дівчину. Червоне військо звільнило село, приглянувся чорнобривий юнак із зіркою на кашкеті, і подалося молоде подружжя до Юзівки шукати щастя, там і загубилась по житті Єлизавета Юхимівна.

Найбільшу радість, біль і клопіт батьки зносили за свого найрозумнішого сина Микиту. Любили вони його дуже, та й найбільше бідкались за нього. Завдяки старанням і працьовитості він із самих селянсько-шахтарських низів піднявся на офіцерську височінь, на вершини інтелігентності, на вчений олімп. Менші брати тягнулися за старшим Микитою, залучались до книжки, до революційних справ, розуміючи чи не розуміючи його справ, наслідували в усьому його, бо знали, що Микита схибити не може, що Микита надійний, міцний, як кремій. Ставши на ноги, сини розуміли і бачили той значний, навіть великий контраст в знаннях і звичках між ними, батьками і родиною. Родинного розриву не було, хлопці дуже любили і поважали своїх батьків, дня без діла не просиділи вдома, навіть коли вчилися. Бігли на шахту, щоб поденно чи як заробити для сім'ї зайву копійку. Розрив був духовний між синами і батьками. Батьки не розуміли великих устремлінь Микити, Миколи і Артема у звільненні українського народу від подвійного гніту. Це непорозуміння викликало у батьків почуття безпричинної, безпояснювальної провини перед дітьми, а у синів — почуття болю і безпорадності щось негайно змінити, миттєво чи ближчим часом. Розрив — це не конфлікт, конфлікту не було, бо батьківська інтуїція вірно визначала, де і як себе повести, що сказати, де промовчати, до кого поїхати, кого підтримати нехай простим словом, нехай одним поглядом чи дотиком руки, дати зрозуміти, що батьки з тобою. Хай нерозуміючи всього, але ти їхній, ти в сім'ї і сім'я тобі не причинить зла. Ці високі моральні якості шаповалівської сім'ї не декларувались, не проголошувались урочисто чи багатослівне, а були присутні в діях взаємопідтримки, взаємоповаги, доброти і порозуміння.

Патріотичні почуття, навіть здобрені соціалістичними ідеями, все одно не можуть побороти юнацьких почуттів до протилежної статі. Любов до книжок, до церковного співу збагатила юнака, зробила його цікавим співрозмовником. Гарний спів і музичні від природи здібності, характерні майже для кожного українця, робили Микиту бажаним учасником молодецьких гулянь будь-якого зборища: "Особливо любив народні пісні, які співав з дівчатами. В школі навчився грати на гітарі і багато міщанських українських мотивів", — згадував з Прилук Ольги Василівни Терлецької. Познайомився з Ольгою г Микита за часів роботи помічником лісничого в Прилуках, в 1901 році, коли вона ще була ученицею гімназії. По закінченню гімназії (1905 рік) Ольга і Микита об'явили заручини і стали нареченими. Ольга поїхала і па батьківщину вчителювати в місцевій школі, а Микита продовжував ' нявчання в юнкерській школі в Чугуєві. Подорожуючи з дому на службу до Польщі, Микита заїхав наприкінці квітня 1906 року до своєї нареченої в Прилуки. Під час гостювання у нареченої Ольги Микита познайомився з її подругою, теж вчителькою Ольгою Павловською. Ольга була дочкою благочинного священика Філарета, який відзначався і воїми революційними поглядами на майбутнє України — самостійної і незалежної від Росії. Коли Микита томився у Варшавській в'язниці, наречена приїздила на побачення, та жандарми зустрічі не дозволили. Після виправдального вироку, повертаючись до батьків у квітні 1907 року, Микита заїжджає до Києва, зупиняється у Хилобченка, який тут служив. Відвідини

шевченківського вечора 8 квітня подарували несподівану іустріч з Ольгою Павловською, яка в той час навчалась у Києві на Вищих педагогічних курсах. Минулорічне просте знайомство переросло в їлибоке почуття. Щоби бути до кінця чесним у стосунках з двома Ольгами, Микита приїздить до Ольги Василівни і владнує справу з нареченством.

Складний час переживав Микита Юхимович після вигнання з військової служби — морально було полегшення, спалахнуло кохання до дівчини, а і іншого боку — ні документів, деь йшли поліцейською поштою, ні і рошей, ні розуміння близьких і рідних про причини "отсидки" і залишення високооплачуваної служби. Літо 1907 року проходить напружено її постійних переїздах — Слов'яносербськ, Дебальцево, Чугуїв, Сріблянка, Харків, Золотоноша, де Ольга Філаретівна відбувала педагогічну практику в с. Деньга.

Підтримка друзів — Статона Гейка і Івана Сосницького, тимчасова робота и Харкові додають впевненості, віри. І перший осінній місяць просто щасливий для Микити: зараховано студентом історико-філологічного факультету Харківського університету, одруження з Ольгою Павловською. Побрались Микита з Ольгою в місцевій церкві села Деньга Золотоніського повіту Полтавської губернії, 12 вересня 1907 року' і разом по житті пройшли до 25 лютого 1932 року. Після скромного весілля молодята їдуть до столиці влаштувати переведення Ольги з Київських Вищих педагогічних курсів на Харківські курси, формальності були недовгими, і на кінець вересня щаслива сімейна пара жадібно береться за студіювання наук і поновлення революційної діяльності в студентській українській громаді м. Харкова.

Сімейне життя подружжя Шаповалів було нелегким, в постійній тривозі обшуку, арешту. Сім'я ніколи не мала власного будинка чи квартири. Життя Микити Юхимовича повністю було віддане служінню Україні, її визволенню із неволі, її становленню в ряд Європейських незалежних самостійних держав. Такою ж, як і чоловік, була вірна ідеї незалежної України його дружина. Величезний обсяг партійної, підпільної і громадської роботи лягав на розум і плечі Ольги Філаретівни. Вона була не лише доброю, уважною господинею, вона теж була непомітним українським борцем. Крім всього цього, Ольга Шаповал повинна була бути вищою, сильнішою від Микити, бо хто міг зарадити його в розпачі, у важкі хвилини зневі ри робленої справи. Вона була надійним соратником, вірним товаришем, другом. Найкращі особисті якості Ольги Філаретівни слугували людям у тяжкі часи царської реакції, коли десятки соратників чоловіка потрібно було влаштувати, нагодувати, заспокоїти, подати звістку в сім'ї з лісів Чернігівщини та Київщини.

Загартована цими випробуваннями, Ольга Філаретівна діловою господинею поряд з Микитою Юхимовичем порядкувала в емігрантській українській громаді, залучаючи до працевлаштування і створення елементарних побутових умов, збирання пожертвувань речових і фінансових окремих осіб та всіляких міжнародних і Чехословацьких фондів.

Після смерті чоловіка Ольга Філаретівна доклала багато зусиль і творчого хисту, щоби не тільки зберегти і впорядкувати архів Микити Юхимовича, а й підготувати до

видання багато його праць, розуміючи цінність і важливість їх для досягнення мети всього життя Микити і її життя — побудови незалежної України в єдиній Європейській сім'ї держав. Микита Юхимович і Ольга Філаретівна прожили цікаве подружнє життя, дуже сумували одне за одним, коли доводилось на деякий час розлучатися у справах. Велика туга за "рідною Оленькою" звучить зі сторінок його щоденника під час тривалої наукової поїздки до Америки та Канади.

Щасливе дружнє сімейне життя Шаповалів не засяло народженням у них дітей через хворобу Ольги Філаретівни.

Останні роки життя, знаючи свою серцеву хворобу, Микита Юхимович заповідав Ользі Філаретівні в разі своєї смерті провести кремацію тіла і урну поховати на кладовищі містечка Ржавиця, поблизу Праги, зберегти його особистий архів для незалежної України. Ольга Філаретівна виконала останню волю чоловіка. Пережила його на 16 років і по смерті в 1948 році похована друзями на Ольшанському кладовищі в Празі. В її могилі знаходяться і урна з прахом М. Шаповала. З приходом до влади в Чехословаччині комуністів (1948 рік) після смерті Ольги Шаповал службовці радянської держбезпеки повністю вивезли впорядкований нею архів Микити Юхимовича до спецархіву в м.Київі.

Десятки років науковці України не могли мати до нього доступ. не з появою на карті Європи незалежної держави України 24 пня 1991 року з'явилась можливість повністю ознайомитись з великою творчою спадщиною вірного її сина — Микити Шаповала.

Вивчення архівних матеріалів збагатило інформацію про Шапова-ську родину. Дружину Миколи звали Антоніною, а Йосипа Рувіною Орловою зі Слов'яносербська. У брата Дорофія був син Іван 1910 року народження, у брата Івана — син Марко. У сестри Єлизавети, в сім'ї її звали Леся, Льоля, в 1926 році було троє дітей: Олександр, Орина і Маргарита. Чоловік її, Іван Карпович Волинюк, був державним службовцем в м. Сталіне. Мешкала сім'я Волинюків на 39 лінії, будинок 75. Микита Юхимович з батьками та родичами листувався не часто, але постійно пересилав їм гроші. У відповідях-листах мати Микити інакше не називає як "любий сину".

ПЕРІОДИ ЖИТТЯ МИКИТИ ШАПОВАЛА В ДОНБАСІ

6 червня 1882 р. — народився в селі Сріблянка Бахмутського повіту Катеринославської губернії (нині Артемівський район Донецької області) в сім'ї відставного унтер-офіцера, сільського наймита Юхима Олексійовича та Наталії Яківни Шаповалів.

Червень 1882 — осінь 1887 рр. — жив в селі Сріблянка з батьками.

Осінь 1887 — зима 1888 рр. — с. Званівкра Артемівського району. Спроба навчатись в місцевій школі. Самостійне навчання читати у зва-нівського шевця.

Весна — осінь 1888 р. — с. Сріблянка Артемівського району.

Осінь 1888 р. — с. Кремінна, Луганська область. Навчання в церковно-парафіяльній школі.

Весна 1889 р. — с. Сріблянка. Жив у баби Горпини. Навчався з перервами в

церковнопарафіяльній школі.

Весна 1891 р. — с. Долинівка. Перше трудове гартування.

Весна 1894 р.— наймитування поденщиком на сільгоспроботах у місцевих заможників, на шахті та в паровозному депо.

Осінь 1891 — весна 1892 рр. — навчання у Варваропільській народній школі, м. Первомайськ Луганської області.

Літо 1892 —1893 рр.— робота поденна на шахті виборщиком породи.

Осінь 1892 — весна 1894 рр. — навчання в Петро-Мар'ївській народній школі.

Літо — осінь 1894 р. — с. Сріблянка Артемівського району. Поденна робота на сільгоспроботах у місцевих заможників. Знайомство з "Кобзарем" Т. Шевченка.

Осінь 1894 —1895 рр. — с. Голубівка Луганської області. Поденна робота сортувальником вугілля на Голубівській шахті.

Осінь 1896 р. — "Конторський хлопець" на Голубівській шахті. Знайомство з сім'єю Г. Кривка.

Осінь 1896 — весна 1898 рр. — навчання в Комишувахській двокласній школі Міністерства народної освіти с. Комишуваха Луганської області.

Літо 1897 р. — під час канікул працює за "конторського хлопця" на Голубівській шахті.

Літо 1898 р. — призначений помічником конторщика на Голубівській шахті.

Осінь 1-898 — літо 1900 рр. — учень Новоглухівської державної лісової школи с. Кременна Луганської області.

Літо — осінь 1900 р. — працює землеміром і доглядачем за будівельними роботами, помічником інженера-архітектора Жировської шахти, м. Алчевськ Луганської області.

Липень 1901 — березень 1902 рр. — село Маяки Слов'янського району Донецької області. Працює помічником лісничого Маяцько-го лісництва. Перше залучення до соціалістичної ідеї. Знайомство з О. Макаренком. Перші спроби боротьби з гнобителем місцевих селян.

Квітень 1906 р. — м. Слов'яносербськ, Луганська область;

с. Сріблянка, Донецька область. Гостювання у батьків та родичів перед від'їздом до військової частини.

Квітень — липень 1907 р. — м. Слов'яносербськ, Луганська область;

с. Сріблянка, Донецька область. Перебування у батьків та родичів після повернення з Польщі. Роздуми про пошуки майбутнього життєвого шляху.

Осінь 1907 р. — м. Слов'яносербськ, Луганська область; с. Сріблянка, Донецька область. Ознайомлення батьків та родичів з молодію дружиною Ольгою Філаретівною.

З 1908 по 1917 рр. — Микита Шаповал з дружиною короткочасно приїжджали до батьків в Слов'яносербськ та до тітки в село Сріблянка під час відпусток, коли вони йому випадали.

(Джерело:В.Терещенко. Микита Шаповал—велетень із Донбасу.—Артемівськ, 2001)